

»Tässä minä olen tänään,
Otto ajattelee, mutta luultavasti
en enää huomenna.»

CLAES
ANDERSSON
SEURAAVAKSI
JÄTKÄSAARI

Oton elämä 3

Claes Andersson

**Seuraavaksi
Jätkäsaari**

SUOMENTANUT LAURA JÄNISNIEMI

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

© Claes Andersson ja WSOY 2019
Suomennos © Laura Jänisniemi
Alkuperäinen teos *Busholmen nästa*
s. 25 runo Claes Anderssonin teoksesta *Maanalainen näkötorni*,
suomennos © Jyrki Kiiskinen
s. 83 sitaatti Vladimir Nabokovin teoksesta *Puhu, muisti*,
suomennos © Juhani Jaskari
ISBN 978-951-0-44494-8
PAINETTU EU:SSA

»Kuka sitä paitsi voi sanoa, että hänen päiväkirjaan kirjoittamansa tunteet ovat hänen todellisia tunteitaan? Kuka voi sanoa, että joka hetki kun kynä liikkuu, hän on oma itsensä? Yhtenä hetkenä hän saattaa olla oma itsensä, toisena hän saattaa vain sepittää. Kuinka hän voi tietää varmasti? Miksi hänen olisi edes *haluttava* tietää varmasti?»

J. M. Coetzee (suom. Seppo Loponen)

»Elokuvateatterissa syttyi kerran tulipalo. Filminauha katkesi ja syttyi heti palamaan, ja muutaman sekunnin kuluttua liekit näkyivät valkokankaalla jonkinlaisena kunniallisena vihjeenä siitä, että elokuvateatteri on tulella, ja toisaalta loogisena jatkona projektorin roolille ajankohtaisten asioiden esittäjänä, minkä se tällä tavoin teki ilmaisemalla äärimmäisen täydellisesti mitä polttavimman ajankohtaisuuden, nimittäin sen, että oli itse tulella.»

Max Blecher

»Olisiko kuuta olemassa, jos emme katsoisi sitä?»

Albert Einstein

1

JÄTKÄSAARI EI OLE SAARI vaan Helsingin keskustan lounaispuolella sijaitseva niemi, ihanan raikas ja tuulinen paikka, jonka alavat rannat ovat avoimna merituulille. Sinne rakennetaan kovaa vauhtia uusia kerrostaloja, jotka tekevät Jätkäsaaresta noin kymmenen vuoden sisällä lähes 18 000 tyytyväisen ja onnellisen asukkaan unelma-kaupungin – niin on suosittu pormestari Jan Vapaavuori päättänyt.

Kun Otto ja hänen avovaimonsa päättivät luopua vanhasta omakotitalostaan Espoon Mankkaalla ja ryhtyä taas urbaaneiksi kaupunkilaisiksi asuttuaan yli kaksikymmentä vuotta maalla, heitä houkuttelivat keskustaan elokuvateattereiden, teattereiden, musiikkitalojen ja kortteliravintoloiden läheisyys sekä kävelymatkan päässä asuvat ystävät. Jätkäsaaresta oli myös lupailtu »kutakuinkin autotonta kaupunginosaa», mutta lupaus oli sittemmin joutunut totaaliseen häpeään, koska Länsisatama, joka vie suuren osan Jätkäsaaren rantaviivasta, hoitaa Tallinnaan lähtevän ja sieltä saapuvan rekkaliikenteen.

Modernit rekat ovat talon kokoisia, yli kaksikymmentä metriä pitkiä. Ne tukkivat tehokkaasti koko saaren liikenteen, ja niiden valtavat dieselmoottorit levittävät pakokaasuja ja terveydelle haitallisia hiukkasia Oton ja muiden hengitettäväksi.

Koska Jätkäsaaresta pääsee mantereen puolelle vain kahta kapeaa siltaa pitkin, syntyy poikkeuksetta kaaosta ja ruuhkaa, kun kymmenet rekat pyrkivät yhtä aikaa pois satama-alueelta (tai satama-alueelle). Silloin Otto on iloinen siitä, ettei istu omassa autossaan jumissa käryävien rekkojen välissä vaan suhahtaa mukavasti kohti keskustaa ultramodernissa ysin ratikassa. Raitiovaunusta on tullut Oton paras ystävä ja päivittäinen matkakumppani ostos- tai pelireissuilla Kampin kortteliin, jossa on tarjolla kaikkea, mitä ihmisen voi ajatella tarvitsevan, tai kaikkea, mitä ihminen himoittaa, vaikka ei oikeastaan tarvitsekaan.

Kreikkalaisia, italialaisia, nepalilaisia, kiinalaisia, saksalaisia ja suomalaisia ravintoloita, edullisia vaatekauppoja, iso K-Market, pelihalli peliriippuvaisille ja toiveikkaille, kuntosali, ilmainen yleinen vessa, R-kioskeja, (huonosti varustettu) kirjakauppa, pizza- ja hampurilaiskioskeja ynnä muuta – Kampin kortteli tarjoaa kaikkia mahdollisia urbaanin elämän mausteita ja nautintoja. Jos Otto jää vielä kaipaamaan jotain muuta, hän voi mennä läheiseen Tennispalatsiin, jossa on kymmenkunta elokuvateatteria ja iso taidemuseo, jossa on parhaillaan esillä muun muassa Tove Janssonin viatonta mutta viettelevää taidetta.

Käytännössä Otto ostaa vain kaksi pulloa noin kymmenen euron hintaista portugalilaista tai chileläistä punaviiniä, muutaman valmiiksi pakatun jauhelihaspagettiannoksen ja ison korvapuustin (jonka syö jo kotimatalla raitiovaunussa). Lisäksi hän veikkaa muutamalla kymmenellä eurolla (englantilaista jalkapalloa ja suomalaista jääkiekkoa) ja tekee sitten kierroksen Kampin pelihallissa, jossa joko voittaa ostoksiin tarvittavat rahat – tai häviää ne, korkojen kera.

Otto suhtautuu voittoihinsa ja tappioihinsa rauhallisesti ja filosofisen tyynesti. Taloudellisesti hän jää ehkä tappiolle, mutta sen korvaa kymmenkertaisesti se ilo ja mielihyvä,

jota pelaaminen hänelle tuottaa. (Hän on tullut ikään, jossa hänen ei enää tarvitse hävetä asioita, jotka tuottavat hänelle iloa – niihin kuuluvat rahapelien lisäksi vastapaistetut donitsit, jalkapallotilastot, Suomen pimeät vuodenaajat ja yksinäiset elokuvaillat.)

Otto on siis asunut jo muutaman vuoden Jätkäsaassa, kauniissa kaksikerroksisessa asunnossa uuden yhteisöllisen kerrostalon kahdeksansassa kerroksessa. Talo syntyi muutamana päättäväisen ja taitavan ihmisen aloitteesta. He halusivat kokeilla uutta ja solidaarista yhdessä elämisen tapaa, jonka sääntöjä ja velvoitteita kaikki asianomaiset olivat mukana muotoilemassa ja hyväksymässä.

Talon asukkailta edellytetään sosiaalista aktiivisuutta ja osallistumista yhteisiin puuhiin, kuten puutarhanhoitoon, ruoanlaittoon, erilaisiin juhliin ja tapahtumiin sekä vastuuta siitä, että talon kolme saunaa ovat lämpiminä ja siistissä kunnossa. Otto, joka on viettänyt suuren osan elämästään erilaisissa kollektiiveissa, kommuuneissa ja hoitolaitoksissa, mielisairaaloissa ja eduskunnassa, ei ehkä juuri sen takia ole yhtä innostunut yhteisöllisyydestä kuin monet nuoremmat asukkaat, vaan hänellä on suurempi taipumus erakoitumiseen – hän yrittää silti hoitaa velvollisuutensa soittamalla tarvittaessa pianoa jossain lukuisista juhlista, joita järjestetään, kun joku täyttää vuosia tai sattuu syntymään tai kuolemaan, tai kun talo itse täyttää vuosia tai asukkaat leipovat yhdessä joulua, pääsiäistä, juhannusta jne. varten.

Otto, joka ensimmäisinä vuosina nautti upeasta meri- ja satamanäköalasta, joutuu nyt katselemaan suurta suomen-ruotsalaista Victoria-kortteliä, joka julkeasti ja tehokkaasti peittää Oton ja hänen avovaimonsa näköalan. Kortteli koostuu neljästä isosta, korkeasta talosta, joissa on sekä pieniä ja keskikokoisia asuntoja että muutaman tunnetun kuvataiteilijan ateljee, muun muassa Oton vanhan ystävän

Caroluksen, joka valitettavasti kuoli pian sen jälkeen, kun Otto oli muuttanut naapuriin.

Vastapäisen talon julkisivua koristaa iso valkoinen taulu, jossa on Martin Enckellin upea runo – Otto yrittää joka päivä opetella siitä yhden säkeen, mutta viimeiset rivit opituaan hän on jo unohtanut alun (sillä tavoin runo pysyy koko ajan uutena).

Victoriassa asuu monia suomenruotsalaisia taiteilijoita, kirjailijoita, muusikoita ja akateemista väkeä, joten Otto törmää melkein päivittäin vanhoihin ystäviin ja tuttaviin ja päätyy juttusille heidän kanssaan, mikä vähän laimentaa anonyymiuden tuottamaa tyydytystä, mutta toisaalta muistuttaa kuvioista, joissa hän on aiemmin ollut mukana, ja tietystä roolista taiteen ja kirjallisuuden maailmassa.

Otto on nimittäin lapsellisen riippuvainen toisten ihmisten huomiosta ja myönteisestä palautteesta, vaikka viihtyy parhaiten omissa oloissaan – sosiaalinen erakko.

Joskus öisin, varsinkin viikonloppuisin, Otto kuulee muuten niin rauhallisesta talosta ilon tai kauhun kiljahduksia. Huhutaan, että talon ruokasalissa kokoontuu ja viettää juhliaan erittäin laitton ja epäisänmaallinen ryhmä, joka käyttää itsestään nimeä Donetskin vapaavaltio – huhuun löytyy helposti vahvistus netistä. Verkkoa punoo talossa asuva nuori mies. Suojelupoliisin mielestä mitään turvallisuusriskiä ei ole, ja talon edustajia kehoitetaan olemaan ryhtymättä mihinkään – suojelupoliisi on tarkkaillut ryhmää jo pitkään.

Kuvioon liittyy kuulemma myös eräs pahamaineinen dosentti. Ottoa puistattaa, mutta hän päättää olla kuin ei tietäisi mistään mitään.

Yöllistä mekkalaa pitää (luultavasti) nuorisoporukka, joka on järjestänyt bileitään talon kymmenennessä kerroksessa, ihan laillisesti ja talon sääntöjen mukaisesti. Otto muistaa

omasta nuoruudestaan, että nuorten bileet suistuvat usein raiteiltaan ja johtavat tragedioihin: epätoivoisiin tekoihin sekä väkivaltaiseen ja itsetuhoiseen käytökseen. Talon asukkaat ovat tuohtuneita, kun käy ilmi, että nuoret olivat sytyttäneet kattoterassilla olevan jykevän puupenkin palamaan, mikä olisi voinut aiheuttaa vakavan tulipalon. Lisäksi nuoret olivat oksennelleet, sotkeneet muutoinkin ja unohtaneet tietysti siivota jälkensä.

Moiset tilapäiset levottomuudet eivät kuitenkaan horjuta talonväen yhteishenkeä. Otosta on tullut siellä suvaitsevuuden ja ystävällisyyden vertauskuva. Päivät seuraavat toisiaan aika lailla samanlaisina. Koska Oton avovaimo on usein poissa työskennellessään toisella paikkakunnalla tai matkustellessaan suosikkimaissaan Ranskassa, Italiassa ja Bhutanissa, Otto voi järjestää elämänsä juuri niin kuin itse haluaa. Hän kirjoittaa iltamyöhään ja katsoo sitten televisiosta ajankohtaisohjelmia tai jalkapalloa, kunnes kömpii yhden maissa sänkyyn. Hän lukee hetken ennen kuin sammuttaa valot. Hän nukahtaa aina johonkin rauhoittavaan klassiseen musiikkiin, Bachiin tai Schubertiin tai Beethoveniin (hän on saanut päähänsä, että musiikki tunkeutuu hänen uniinsa ja tekee niistä iloisempia ja vähemmän pelottavia – mitään tieteellistä todistetta hänellä ei siitä ole).

Hän nukkuu nykyään kahdessa tai kolmessa jaksossa: herää kolmen maissa, lukee vessassa päivän *Hufvudstadsbladetin* ja jatkaa sitten unia. Herää taas puoli kuuden maissa, laittaa Yle ykkösen päälle ja kuuntelee hengellistä musiikkia, kaksi aamuhartautta ja poliittiset ajankohtaisohjelmat ennen kuin Muistojen bulevardilla alkaa yhdeksältä. Hän nousee sängystä, keittää kupillisen kahvia, syö voileivän ja lukee päivän postin tietokoneelta. Yhdestätoista lähtien hän voi sitten kirjoittaa, kunnes huomaa, että pää on tyhjä eikä ruudulle tartu mitään, millä olisi arvoa.

Otto laatii ostoslistan, tarkistaa raitiovaunun lähtöajat ja menee talon edessä olevalle pysäkille. Hän kuljeskelee tunnin verran keskustassa, käy joskus Fredrikinkadulla antikvariaatissa (hän on kiinnostunut zen-buddhalaisuudesta ja muusta itämaisestä viisaudesta) ennen kuin palaa kotiin ja jatkaa kirjoittamista (hän tietää, että kirjailijan tärkein luonteenpiirre on sinnikkyys).

Niin Oton elämä jatkuu, päivä ja yö kerrallaan, ja hänen työstämänsä käsikirjoitus kasvaa vähitellen täyteen mitaansa ja haluaa tulla hyväksytyksi ja – ajan myötä – kirjaksi.

Oton elämä ei kuitenkaan ole ihan näin harmonista. Rauhaa ja tasaista arkea häiritsevät lasten ja lastenlasten ja läheisten ystävien tapaturmat ja sairaudet. Ja tietysti maailman kauheudet!

2

ELÄMÄ JATKUU, JA OTTO raahustaa eteenpäin parhaansa mukaan.

Vasta äsken hän oli iäkäs mies, mutta nyt hänestä on peruuttamattomasti tullut vanha ukko.

Kylpyhuoneen peilistä tuijottavat kasvot saavat hänet säpsähtämään, ja hänen tekee mieli huutaa äitiä. Pienet somat silmäpussit ovat venyneet isoiksi sinimustiksi sammioiksi, jotka tuntuvat olevan täynnä kyyneliä tai tiskivettä. Otto muistaa lapsena ihmetelleensä isän valtavia silmäpusseja – nyt peilistä mulkoilevat isän kasvot.

Oton kaula on lyhentynyt, ja iho roikkuu poimuina ennen niin sulavalinjaisen joutsenkaulan ympärillä. Aina käydessään keskustassa parturissa hän muistaa velton strutsinkaulansa, kun joku liikkeen ihanista daameista onnistuu nipistämään sen poimuja oikein kunnolla partakoneellaan.

Oton ruumiista on tullut sätkynuken ruumis, se tekee yllättäviä ja outoja asioita, alkaa täristä, kun Oton pitäisi juoda kahvia tai syödä keittoa lusikalla. Joskus se nytkähtää kuin olisi saanut sähköiskun.

Se ei enää suostu kävelemään kuin 20–30 metriä ennen kuin on pakko pysähtyä, koska jalat eivät saa tarpeeksi verta. Sydän lyö nykyään epätahtiin aivan kuin sydämen rumpali olisi humaltunut viinasta tai murheesta.

Näkökään ei enää ole tarkka, vaan Otto tarvitsee lasit erottaakseen m:n n:stä, p:n q:sta, å:n ä:stä, alfan omegasta.

Kun Otto soittaa pianoa suosikkiklubillaan, hän huomaa, että vanhat, automaattiset fraasit ja otteet eivät enää onnistu samalla tavalla kuin kymmenen vuotta sitten.

Hänen vanhassa tunnusbiisissään *Blue Monkissa* tulee ongelmia jo siinä vaiheessa, kun pitäisi soittaa yksinkertaisen B-duurimelodia. Sormet sotkeutuvat ja mykistyvät, ja hän kuvittelee, että kuulijat, jotka yleensä ovat niin mukavia ja kiitollisia, näyttävät nyt keskisormea hänelle ja hänen taidoilleen.

Pitäisikö hänen lopettaa soittaminen julkisesti? Vai hankkia uudet ja ketterämmät sormet?

Otto tietää, että jazzinpuutoksella on vakavat seuraukset: tymppäntyneisyyttä, sentimentaalista itsesääliä, viinanhimoa ja elämänmyönteistä kaipausta.

Otosta on tullut herkkänahkainen ja vähän aggressiivinen. Hän panee sen harmistuneena merkille ja huomaa, että mitä tavallisimmat tapaukset ja sattumukset, joihin hän ei olisi aiemmin kiinnittänyt mitään huomiota, suututtavat ja tekevät hänet aggressiiviseksi.

Hän tapasi hiljattain lähikaupassa vanhan ystävänsä S:n, ja he päättivät mennä yhdessä kahville juttelemaan vanhoista ajoista. Oton odottaessa palvelua kahvilaan tuli nuoripari – vielä ulkomaalaisia – joka tunki päättäväisesti hänen edelleen jonossa. Oton sydän alkoi hakata yhä nopeammin, ja raivo kuohahti hänen sisällään kuin tsunami, pienempi vain.

Ensireaktiona hänen teki mieli rynnätä nuorten luo ja haukkua heidät pataluhaksi. Tai ainakin näyttää heille kuuluisaa keskisormean. Hän hillitsi kuitenkin itsensä ja alkoi sen sijaan analysoida kiivasta reaktiotaan. Se ei ollut hänelle lainkaan tyyppillinen, hän oli aina pitänyt itseään rauhallisena ja maltillisena silloinkin, kun joku provosoi tahallaan.

Hän tajusi, että reaktion täytyi johtua koko autonomisen hermoston herkistymisestä. Ajan kalvavasta hampaasta. Epämiellyttävää ärtyisyyttä, aivan kuin nuo kaksi nuorta olisivat syypäitä hänen fyysiseen rappioonsa ja henkiseen herkkänahkaisuuteensa.

Impotenssista ja haluttomasta ja kuihtuneesta kalusta puhumattakaan.

Oton koko olemusta ja elämää leimaa syvä epävarmuus ja rajakokemus: elääkö hän vai ei? Onko hän yhä mies vai ei? Poistuuko hän juhlista huomenna vai vasta ylihuomenna? Miksi hän ylipäättään on juhlissa?

Myös ikä ja aika tuntuvat epävarmuuden ja kaksijakaisuuden virralta. On se aika vuodesta ja elämästä, jolloin ei tiedä, onko talvi vai kevät. Yhdellä hetkellä on kylmää ja kalseaa, ja sitten kun aurinko lämmittää, kaikki on ikään kuin valon suutelemaa, huikeaa ja yliaistillista.

Otto ei tiedä, onko hän syvästi epätoivoinen, valmis luopumaan elämästään vai vastasyntynyt, vastarakastunut, joka tanssii ruusuilla ja loikoo silkkilakanoilla.

Hän ei toisin sanoen ole varma mistään. Hän on Ei misään -maassa eikä tiedä, mitä haluaa, haluaako yhtään mitään.

Hänen kuluneista aivoistaan, jonkin ryppyisen poimun takaa, pilkottaa vanha sana, kuin enteenä jostain hylätystä ja loppuun kuluneesta: anomia. Sana alkaa surista kuin kesämökin ikkunassa pörrävä ampiainen. A-n-o-m-i-a. A-a-a-nomia. A-noomia.

A (ei) nomos (laki) = laittomuus, säännöttömyys, normittomuus.

Anominen Otto. (Niin ei varmaan voi sanoa.)

Ehkä Ottoa vaivaa juuri anomia. Hämmennys, sekavuus, jonka on laukaissut se, että yhteiskunnasta puuttuu yhtenäinen normijärjestelmä.

Hänellä on eksistentiaalinen puutostila.

Niin kuin hänen nuoruudengurullaan August Strindbergillä tämän ollessa ensi kertaa Pariisissa: mestari vuoroin liikkuu katuvilinässä outojen valojen, suloisten kosketusten ja vaikutelmien lumoissa ja vuoroin makaa yö- ja päiväkausia hotellihuoneensa sängyssä, uupuneena ja apaattisena.

Eikö Otosta tuntunut juuri siltä, kun hän aamulla käveli pitkin Ruoholahdenrantaa? Uusi ja neitseellinen auringonvalo täytti hänet niin, että hänen syväjäätyneen ruumiinsa pieninkin sopukka oli niin vastustamattoman täynnä toivoa ja auringonsäteitä, että tulevaisuus hymyili vienosti kuin kutsuva keijukainen: ota tästä.

Otto meni Jätkäsaaren pieneen kirjastoon etsimään kirjaa, joka kertoo maapallon tuhoutumisesta, ekologisesta Harmageddonista ja väistämättömästä kollektiivisesta tukehtumisesta (jolloin sinä, minä ja everybody lakkaamme yhtä aikaa hengittämästä kuin kuoro ihmiskunnan viimeisessä kuolinmessussa).

Kun hän astui kadulle – hänen etsimiään kirjoja ei ollut löytynyt – ilma oli täynnä isoja, märkiä lumihiutaleita, jotka lätsähtelivät hänen poskilleen ja sammuttivat heti uuden auringon loisteen ja kietoivat kaiken loskaiseen horrokseen, paikalliseen ja sielulliseen anomiaan. Sosiaaliseen ja meteorologiseen hämmennykseen.

Otto nilkutti kotiin ja kömpi sänkyyn. Hän oli jollain tavalla aina ymmärtänyt Strindbergiä ja rakastanut häntä.

Anomia? Oton sairaus, vai ympäristön?

3

OTON ANOMIA EI OLLUT sattumaa vaan seurausta siitä, että nainen, joka oli ollut hänen paras ystävänsä nuoruusvuosista lähtien, oli aivan yllättäen ja ilman ymmärrettävää syytä vain ilmoittanut, ettei halunnut enää olla missään tekemisissä hänen kanssaan.

Hän oli samalla palauttanut Oton uuden käsikirjoituksen, jonka oli luvannut lukea ja kommentoida. Sen jälkeen hän ei enää reagoinut sähköpostiviesteihin eikä vastannut puhelimeen.

Hän teki toisin sanoen kaiken voitavansa sulkeakseen Oton pois elämästään. Se oli tahallinen ystävämurha, hänelle Ottoa ei ollut enää olemassa.

Otto oli muuttunut kiveksi ja vähitellen hautakiveksi.

Voiko ihminen, joka on vuosikymmeniä ollut hyvin rakas ja läheinen, jonka kanssa on jaettu ilot ja surut, joka on aina ollut läsnä sekä valveilla että unissa, voiko sellainen *paras ystävä* vain ilmoittaa, että ystävyys loppuu tähän, kaikki läheisyys ja yhteydenpito on mennyttä?

Lappu luukulla. Pääsy kielletty!

Otto kuuli hänen jääkylmän äänensä: Minulle sinä olet kuollut. Sinua ei ole. Kiellän sinua ottamasta yhteyttä ja ylipäättään ajattelemasta minua. Minun puolestani voit palaa helvetin tulessa!

Otto ei käsittänyt mitään. Hän oli yhtä aikaa syvästi loukkaantunut ja raivoissaan, ehkä myös siksi, ettei ystävä

pitänyt häntä edes sen arvoisena, että olisi jollain tavalla selittänyt tai perustellut käytöstään.

Ei mikään ihme, että Otolle oli tullut epätodellisuuden tunteita, epätodellisen todellisia epätodellisuuden, hämmennyksen ja normittomuuden tunteita.

Se, jota pidetään kuolleena, on kuollut.

Toisaalta Otto kuitenkin tajuaa, että on menettämässä elämänhalunsa ja innostuksensa kaikkea sitä tuntematonta ja löytämätöntä kohtaan, minkä täytyy kaikesta huolimatta olla seuraavan kulman takana, seuraavan kirjan kansien välissä, Lotta Wennäkosken tuoreen laulusarjan *Den djupa sömnen* ihanassa hitaassa osassa.

Otto piristyy huomattavasti, miten apaattinen hänestä on tulossa. Hänen osansa on taatusti parempi kuin tuhansien miljoonien kuolleiden, jotka nyt elävät vain unohdettuina molekyyleinä vedessä, ilmassa, maan alla, maan puissa, pensaissa ja ruohossa. Kaikki poissaolevat ovat hajonneet yksinkertaisemmiksi energiamuodoiksi, luultavasti lämpöenergiaksi. Mutta koska energia on katoamatonta, kaikki vainajat ovat yhä jossain, mutta ei-paikassa ja ei-muodossa, johon minä en kaipaa, Otto ajattelee.

Vanhus, joka haluaa kuolla jo eläessään, voi helposti ja kätevästi toteuttaa toiveensa ryhtymällä säälimään itseään, valittamaan ja janoamaan lohdutusta. Revi vain pois se osa sielusta, joka itkee ja valittaa, Otto yrittää vakuutella itselleen.

Hän oli hiljattain käynyt kardiologin vastaanotolla. Lääkäri oli melko nuori ja komea mies, noin nelikymppinen. Oton sydän oli alkanut lyödä nopeasti ja epätasaisesti. Hän myös heräili öisin, kun pohkeista veti kipeästi suonta.

Kardiologi katseli Ottoa lievästi huvittuneena (niin Otto kuvitteli), ja kun hän valitti suonenvedoista, lääkäri naurahti ja sanoi: »Kelläpä ei olisi suonenvetoja, minullakin on niitä melkein joka yö.»

Otto jähmettyi. Oliko hän kuullut oikein? Oliko tuolla helkkarin snobilla otsaa pilkata hänen vaivojaan?! Piru periköön kaikki ahneet yksityislääkärit! Hän nappasi tuolille, tutkimuspöydän viereen riisumansa paidan käteensä, mulkaksi sydänlääkärinä murhaavasti ja ryntäsi (ylävartalo yhä paljaana) odotushuoneeseen ja edelleen portaita alas. Vasta kadulla hän kiskoi kiroillen paidan ylleen muutaman kummastuneen koiranomistajan katsellessa.

Paluumatkalla hän poikkasi pieneen irlantilaiseen pubiin ja joi muutaman tuopin ennen kuin palasi kotiin. Hän päätti antaa sydämen lyödä juuri niin kuin se halusi, mitäpä se oikeastaan hänelle kuului.

Hänellä oli jo paljon parempi olo. Ajatus omahyväisestä kardiologista sai hänet hyvälle tuulelle, ja hän tajusi, että halveksunta ja iva, jota hän oli sen epäpätevän hutiluksen vastaanotolla kohdannut, oli juuri sitä, mitä hän oli tarvinnut tajutakseen oman itsekokeskeisyytensä ja marttyyriutensa.

Hänelle tuli mieleen sketsi, jonka Hasse ja Tage olivat esittäneet joskus kauan sitten. Hasse tulee lääkärin (Tagen) vastaanotolle ja valittaa sietämätöntä päänsärkyä. Lääkäri naurahtaa ja ärähtää jalkaa polkaisten: Älä tule tänne valittamaan surkeaa pientä päänsärkyäsi. Mieti Ranskan vallankumousta, silloin olisi ehkä voinut valittaa päänsärkyä. Mene kotiin, ota ryyppy ja unohda koko juttu. Näkemiin!

Otto tajusi, että yleiset hyvää tarkoittavat neuvot olivat turhia, ja vaikutus oli useimmiten päinvastainen kuin toivottiin.

Röyhkeä kardiologi sitä vastoin oli, luultavasti tietämättään, saanut interventiollaan (ivallisella soimauksellaan) Oton tajuamaan käpertyneisyytensä ja itsesäälinsä. Ensin hän oli pahastunut, suuttunut ja loukkaantunut, mikä oli muutoksen, havahtumisen ja uuden toimintavalmiuden edellytys.

Jos haluaa muuttaa jonkun käytöstä, on ensin horjutettava hänen tasapainoaan, herätettävä aggressio ja vastustus ja sitä kautta provosoitava esiin uusi ja tuskallinen oivallus ja sen myötä konkreettinen muutos.

Otto huomasi puhuvansa itsekseen aivan kuin olisi pitänyt luentoa yliopistolla.

Hän oli joskus aiemmin yrittänyt auttaa alkoholisteja muuttamaan juomatapojaan ja mieluiten lopettamaan juomisen kokonaan. Oli aivan tavallista, että alkoholisti lupasi pitkäkhön ryyppyputken jälkeen vilpittömästi ja erittäin vakavissaan, että »nyt tämä juominen loppuu, kertaheitolla!»

Silloin kun Otto oli innokkaasti tukenut lupausta pikaisesta ja lopullisesta parannuksesta, oli käynyt ilmi, että hyvää tarkoittavat lupaukset unohtuivat nopeasti ja ryyppääminen jatkui entiseen tapaan.

Jos Otto sitä vastoin suhtautui lupauksiin juomisen lopettamisesta skeptisesti ja epäilevästi ja ilmaisi sen kyselemällä ja lausumalla ääneen vahvat epäilyksensä potilaan kyvystä pitää lupauksensa, lopputulos saattoi olla aivan toisenlainen ja hyvin yllättävä.

Otto ilmaisi epäilyksensä painottamalla, että sellainen muutos vaati miltei yli-inhimillistä tahdonvoimaa, että se tuskin oli ihmisen vallassa ja siksi mitä todennäköisimmin epäonnistuisi. Potilas koki Oton epäilyksen voimakkaana epäluottamuslauseena ja oman tahdonvoimansa ja moraalinsa kyseenalaistamisena.

Potilas raivostui, ja narsistinen raivo täytti hänen mielensä. Hän ajatteli: »Minä piru vieköön näytän tuolle hullulle lääkärille, että hän on väärässä eikä tajua mitään», ja poistui vimmastuneena paikalta. Muutaman kuukauden kuluttua hän tietysti oli loukatun itsetuntonsa ja Ottoa kohtaan tuntemansa raivon ansiosta tosiaan onnistunut

raitistumisaikeissaan. Juuri siksi, että Otto oli kieltäytynyt uskomasta häntä.

Monien tällaisten kokemusten jälkeen Otto on yhä vakuuttuneempi siitä, että hyvää tarkoittavista neuvoista on useimmiten enemmän haittaa kuin hyötyä.

Paras neuvo sekä hänelle että muille on: älä anna toiselle neuvoja!

Jos ihminen on kypsä ottamaan neuvon vastaan, hän on kyllä jo itse oivaltanut asian ja pitää neuvojaa mielitelevänä ja yksinkertaisena: »Ihan kuin en olisi tuota itse tajunnut!»

Jos ihminen ei ole kypsä ottamaan neuvoa vastaan, hän suhtautuu neuvojaan epäluuloisesti ja aggressiivisesti ja ottaa neuvon narsistisena loukkauksena: »Kuka tuo typerys luulee olevansa, eihän hän tajua mitään!»

Kun Otto on valittamisen ja itsesäälin sijasta kyllästynyt marttyyriuteensa moukkamaisen kardiologin ansiosta, hän suuntaa katseensa eteenpäin eikä taaksepäin. Hän tietää kokemuksesta, että säännöllinen ja määrätietoinen kirjoittaminen on parasta terapiaa alakuloon ja anomiaan.

Nyt puuttuvat enää ideat. Paperia ja kynän hän varmaan saa jostain.

Mistä Otto haluaa kirjoittaa?

Mikä on tärkeää?

Kaikki, mikä *tuntuu* tärkeältä, on tärkeää. Siitä tulee merkityksellistä muillekin sen kautta, *kuinka* se ilmaistaan. Kehnosti ilmaistu oivallus ei tunnu totuudenmukaiselta eikä uskottavalta. Tärkeää ei ole vain se, mitä sanotaan, vaan yhtä suuressa määrin myös se, miten se sanotaan.

Yksityiskohtat tuovat kokonaisuuteen terävyyttä, rakennetta ja havainnollisuutta. Suurta kuvaillakseen on keskityttävä yksittäiseen, pienimpään ja vähäpätöisimpään yksityiskohtaan. Ilman yksityiskohtia rakenteesta ja kokonaisuudesta tulee epätarkka. Oman tunteen ja vakau-

muksen on löydettävä kielellinen muotonsa ja ilmaisunsa. Rakkaus, myötätunto, vastustus ja varmuus saavat voimansa yksityiskohdista. Se, mitä painotetaan liian mahtipontisesti ja monomaanisesti, muuttuu ontoksi ja menettää uskottavuutensa.

Raivon ja paheksunnan ilmaiseminen vaatii pidättyvyyttä. Kovat sanat, jotka ovat usein menettäneet sisältönsä propagandan tai ideologisen demagogian palveluksessa, sopivat huonosti tunnekuohujen välittäjiksi. Jokainen huutomerkki laimentaa raivoa ja kiihtymystä. Pienillä kirjaimilla puhuttu viesti menee perille. Kuiskaus kuuluu paremmin kuin huuto ja kiljunta (jokainen näyttelijä tietää sen).

Silmänisku näkyy paremmin kuin irvistys. Hiljaisuus voi kertoa olennaisen, joka jää puheen ja kiihkeän retoriikan varjoon. Yksi sana on usein parempi kuin kymmenen.

Nyt piti mennä oman vierauden ja lamaannuksen tunteen pohjamutiin asti.

Oton ja anomian piti muuttua oivallukseksi ja toiminnaksi.

OTTO ON AHKERA SANOMALEHTIEN lukija ja aikamoinen uutisnarkomaani. Hän lukee päivittäin kahta päivälehteä, *Hufvudstadsbladetia* ja *Helsingin Sanomia*, ja ostaa joka päivä jommankumman suomenkielisistä iltapäivälehdistä, useimmiten *Iltalehden* (jossa on parhaat urheilusivut ja jalkapallovihjeet). Lisäksi hän lukee säännöllisesti vanhaa vasemmistolaista lehteään *Kansan Uutisia*. Silloin tällöin hän lukee *Dagens Nyheteriä* ja ostaa joskus jonkin parhaista lehdistä: *The Guardianin*, *The Economistin*, *Der Spiegelin* tai *Die Zeitin*.

Joka aamu hän kuuntelee suomenkielistä Yle 1 -kanavaa, josta tulee joka arkipäivä aamuhartauden ja hengellisen musiikkituokion (palsamia vanhan pakanan sielulle) jälkeen puolitoista tuntia pitkä poliittinen katsaus. Puoli yhdeksältä illalla hän katsoo suomenkielisen pääuutislähetysten ja sen jälkeiset poliittiset kommentaarit.

Maailma ja todellisuus tunkeutuvat ihon alle, sydämeen ja päähän ja suolistoon.

Radio Vegaa, suomenruotsalaisten omaa kanavaa, hän välttää, toisaalta infantiilin kielenkäytön, toisaalta musiikkitarjonnan takia, sillä se pystyy ajamaan kenet tahansa murhaan tai itsemurhaan.

Hän seuraa säännöllisesti vasemmistolaisen *Ny Tid* -lehden poliittista ja kulttuuripoliittista keskustelua (hän on

Otto muuttaa Espoosta Helsinkiin uuden kerrostalon kahdeksanteen kerrokseen. Yhtäkkiä ihmisiä on kaikkialla, ja milloin tahansa voi törmätä vanhoihin tuttuihin. Surullista vain, ettei pitkäaikainen, läheinen ystävä halua pitää enää yhteyttä.

Kun Otto kirjoittaa, ajatus lentää vapaasti nykyisessä ja menneessä, yksittäisissä muistoissa ja suurissa kysymyksissä: miten hän päätyi sattumalta eduskuntaan, kuinka poissaoleva isä hän olikaan ja miksi ilmastoahdistus saa hänet tekemään yltiöpäisiä lupauksia. Ikääntyminen ja seksuaalisuuden hiipuminen tekevät olostai haikean. Kylpyhuoneen peilistä tuijottavat ajan patinoimat kasvat, jotka ovat alkanee muistuttaa omaa isää.

Seuraavaksi Jätkäsaari on Claes Anderssonin kolmas kirjoittajansa näköinen Otto-romaanii, jonka ääni on tuttu: humaani, itseironinen, vakava ja humoristinen. »Otto-sarjassa» ovat aiemmin ilmestyneet romaanit *Oton elämä* ja *Hiljaiseloa Meilahdessa*.

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-44494-8